

AJANKOHTAISTA HUUMAUS- AINELAINSÄÄDÄNNÖSSÄ: kuluttajamarkkinoilta kielletyt psykoaktiiviset aineet

Huumausainelaisissa säädetty valvonta-, lupa- ja ohjausmenettelyt ovat Fimean vastuulla. Viime vuosina tehtäväkenttä on huumausainelain muutosten myötä laajentunut erilaisiin muuntohuumeisiin liittyviin tehtäviin. Joulukuussa 2014 lakiin tuli uusi määritelmä kuluttajamarkkinoilta kielletyistä psykoaktiivisista aineista.

Kansainvälinen huumausainepolitiikka perustuu valtiopimuihii, joiden mukaan myös Suomi on sitoutunut ottamaan sovittuja aineita ja valmisteita huumausainevalvontaan. Sopimusten perusajatuksena on suojella kansalaisia terveydellisiltä ja sosiaalisilta haitoilta, jotka liittyvät huumausaineiksi katsottujen aineiden vääränlaiseen käyttöön. Monilla huumausaineilla on myös perusteltu lääkinällinen käyttötarkoitus, joten sopimusten toinen tärkeä perusajatus on turvata näiden aineiden oikea ja turvallinen lääkinällinen käyttö sekä saatavuus tähän tarkoitukseen. Valvonnassa pyritään näiden kahden perusajatuksen tasapainoon.

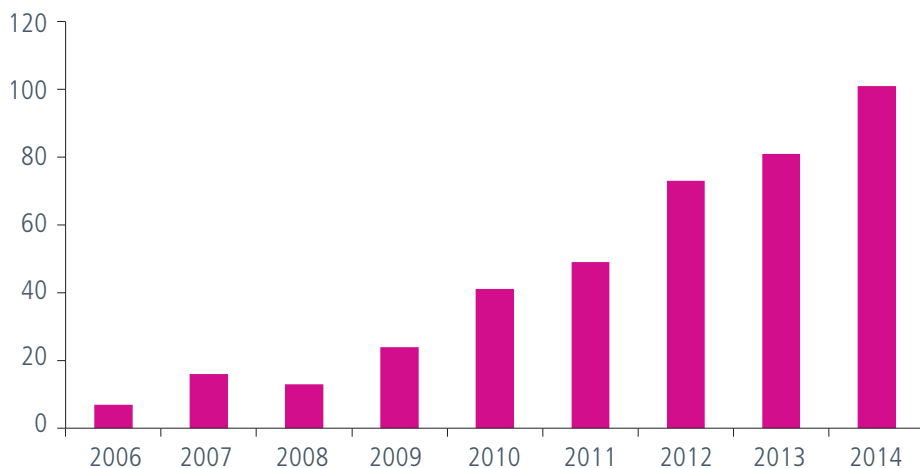
Huumausaineiden lääkinällisen käytön takia Fimea on ollut Suomessa luonteva toimivaltainen viranomai-

nen, jonka vastuulla ovat huumausainelaisissa säädetty valvonta-, lupa- ja ohjausmenettelyt. Muutaman viime vuoden aikana Fimean tehtäväkenttä on laajentunut lakimuutoksiin, joissa uusiksi tehtäviksi on säädetty erilaiset niin kutsuttuihin muuntohuumeisiin liittyvät tiedonkeruu-, seuranta- ja arviointitehtävät. Tiedon kerääminen ja arviointi edellyttää viranomaisyhteistyötä, ja myös oikean tiedon välittäminen on hyvin tärkeää.

Muuntohuumeiden valvonta on hankalaa

Huumausaineita valvotaan niiden väärinkäyttöpotentiaalin vuoksi. Viime vuosien aikana markkinoille on levinnyt tavanomaisten huumausaineiden rinnalle yhä enenevässä määrin uusia psykoaktiivisia aineita eli muuntohuu-

Kuvio 1. EMCDDA:n (Euroopan huumausaineiden ja niiden väärinkäytön seurantakeskus) varhaisen varoituk-
sen järjestelmään ilmoitettujen uusien psykoaktiivisten aineiden lukumäärät v. 2006–2014. LÄHDE: EMCDDA.

meita (**kuvio 1**). Ne ovat lähinnä synteettisiä aineita, joilla ei yleensä ole mitään laillista käyttötarkoitusta.

Muuntohuumeita on kutsuttu myös design-huumeiksi, uusiksi psykoaktiivisiksi aineiksi tai tutkimuskemikaaleiksi. Osalla muuntohuumeista ei ole lääkekäyttöön liittyvää taustaa, mutta osa on lääkekäytöstä poistettuja aineita ja jotkut ovat lääkinnällisiin käyttötarkoituksiin tähänneen, mutta siinä epäonnistuneen tuotekehittelyn tulosta.

Uusiin psykoaktiivisiin aineisiin liittyy monenlaisia ongelmia. Uusia aineita ilmaantuu nopealla tahdilla, ja markkinat ovat kuluttajan näkökulmasta täysin sääntelemättömät. Vaikka aineilla ei yleensä ole varsinaista laillista ja rekisteröityä käyttötarkoitusta, niitä tuoteistetaan ja markkinoidaan näennäisen laillisuuden turvin aivan eri tavoin kuin perinteisiä laittomia huumeita.

Suomeen aineita markkinoidaan usein verkon kautta houkuttelevastikin pakattuina, monesti virheellisillä markkinaväittämällä paitsi laillisuudesta ja turvallisuudesta myös käyttötarkoituksesta. Pakkausten sisältöä ei kuitenkaan valvo kukaan. Myös terveydenhuollon ammattilaiset ovat vaikeuksissa hoitaessaan potilaita, jotka ovat käyttäneet annostukseltaan ja vaikutuksiltaan tuntemattomia valmisteita.

Valvonnan näkökulmasta uusien psykoaktiivisten aineiden kenttä on hankala, sillä niitä tulee markkinoille nopealla tahdilla lisää eikä aivan uusien aineiden vaiku-

tuksia tunneta ennestään. Niitä myös poistuu markkinoilta nopeasti, jolloin käyttäjäkokemusta ja tutkimustietoa on vaikeaa koota. Uusien psykoaktiivisten aineiden valvonnassa on tähän saakka jouduttu soveltamaan muita kuin edellä mainittuja kansainvälisiä sopimuksia, koska toistaiseksi ne eivät hitautensa vuoksi ole olleet valvonnassa hyödyllisiä. Suomessa uusia psykoaktiivisia aineita on otettu valvontaan sekä lääkelain että huumausainelain nojalla.

Muuntohuumeet ovat vaatineet lakimuutoksia

Uusien psykoaktiivisten aineiden tuoman huolen myötä on Suomen huumausainelakia (373/2008) vajaan viiden vuoden aikana muutettu jo kolme kertaa (595/2010, 322/2011 ja 1127/2014; HE 93/2010, HE 303/2010 ja HE 327/2014). Fimea on tiiviisti osallistunut näiden muutosten valmisteluun.

Ensimmäinen muutos tehtiin laittamalla suuren julkisuuden saatelemana muuntohuume MDPV suoraan lakiin. Toinen muutos tehtiin heti tämän jälkeen laajentamalla huumausaineen käsitettä siten, että huumausaineeksi saatettiin asetuksella määritellä aineita kansallisesti eli kansainvälisten sopimusten ulkopuolelta. Tämä muutos tuli voimaan 1.6.2011.

Viimeisin muutos tuli voimaan 20.12.2014. Siinä ei muutettu huumausaineen käsitettä, vaan nyt huumaus-

ainelakiin lisättiin aivan uudenlainen määritelmä: kuluttajamarkkinoilta kielletyt psykoaktiiviset aineet. Tällä muutoksella haluttiin siirtää osa lääkkeeksi luokitelluista muuntohuumeista huumausainelain nojalla valvottavaksi. Sittemmin asetukseen kuluttajamarkkinoilta kielletyistä psykoaktiivisista aineista on lisätty lukuisia uusia psykoaktiivisia aineita, joita on havaittu Euroopassa parin viime vuoden aikana.

Taulukosta 1 nähdään, miten huumausainelain nojalla valvottavien aineiden määrä on kasvanut viime vuosien aikana. Vertailun vuoksi todettakoon, että niin sanottuja perinteisiä huumausaineita on yleissopimuksissa lueteltu 234.

Valvontaan ottamista on tehostettu niin, että nykyisin uusia aineita voidaan lisätä kansallisesti valtioneuvoston asetuksilla sekä huumausaineluetteloon että kulut-

tajamarkkinoilta kiellettyjen psykoaktiivisten aineiden luetteloon. Molempiin asetuksiin lisättävien aineiden psykoaktiiviset ominaisuudet ja vaarallisuus arvioidaan käytettävissä olevien tietojen perusteella yhteistyössä muiden muassa Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen sekä poliisin ja Tullin kanssa. ■

Kirjallisuutta

Hallituksen esitykset 303/2010 ja 327/2014.

Kainulainen H, ym. Muuntohuumeiden valvonta. Yhteiskuntapolitiikka 2014; 79(4): 424–34.

Lapatto-Reiniluoto O, ym. Suom Lääkäril 2011; 66(16–17): 1398–401.

Tacke U, ym. Muunto- eli designhuumeet Suomessa. Duodecim, 2011; 127(19): 2027–36.

Taulukko 1. Vuosina 2010–2015 huumausainelain nojalla valvontaan tulleet uudet psykoaktiiviset aineet jaoteltuna tehdyn päätöksen sekä valvontaluokan suhteen.

Huumausaineluokittelu	lkm	Huomioita
Kansallisesti huumausaineeksi luokiteltu muuntohuume*	31	WHO on myös ehdottanut, että 10 tähän tai alla olevaan ryhmään kuuluvaa muuntohuumetta siirrettäisiin valvontaan yleissopimusten nojalla.
EU:ssa huumausaineeksi luokiteltu muuntohuume	7	Näistä 2 oli luokiteltu huumausaineeksi jo kansallisesti ennen EU-päätöstä.
Kansallisesti kuluttajamarkkinoilta kielletyksi psykoaktiiviseksi aineeksi luokiteltu muuntohuume	294	Eivät ole huumausaineita. Kansallisesti kuluttajamarkkinoilta kiellettyjä psykoaktiivisia aineita koskevat rikkomukset ovat rikoslain luvussa 44, jossa on lueteltu terveyttä ja turvallisuutta vaarantavat rikokset; huumausainerikokset ovat luvussa 50.

* Muuntohuumeiden lisäksi on kansallisesti huumausaineeksi luokiteltu kaksi uutta lääkeainetta, tapentadoli ja lisdeksamfetamiini. Myös vanhoja vaikuttavia aineita on mahdollista luokitella.

Muuntohuume

Huumausaineiksi määriteltyjen aineiden kaltainen ja niiden tavoin käytettävä aine.

Kuluttajamarkkinoilta kielletty psykoaktiivinen aine

Huumausainelain (373/2008) määritelmä aineelle, jota käytetään huumaantumistarkoituksessa mutta joka ei ole lääke- eikä huumausaine.